כלל גדול פרק שביעי שבת

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת ופיפא דזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה: **כאן מידיעת שבת הוא פורש.** ריש"א כי אמרו ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטא ועל כך הוא מביא קרבן הלכך שגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא: **כאן מידיעת מלאכות הוא פורש.** כי אמרי ליה שבת הוא לא פריש דהא נמי ידע וכי אמרי ליה מלאכה משובה היא זו פריש הלכך על מנין המלאכות יביא: **כלום פריש משבת אלא משום.** דכי אודעיה שבת הוא הכיר שחטא על המלאכות וכלום פריש ממלאכה כלומר ע"י ידיעת המלאכות אלא משום שבת דכי אמרו ליה מלאכות הן הכיר שחילל שבת: **חילוק מלאכות.** שגופי מלאכות מתחלקים לחטאות ואע"פ שבהעלם אחד: **מוס יומס.** מיתות הרבה: **כממון.** לאפוקי קרבנות: **מה ת"ל.** והלא כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה(ו): **דברים.** משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמרא ג"ו הרי ג"עו: **ת"ל כחריש וכקציר משבוס.** כלומר בלאו לא תבערו הוה לן למילף מהאי אם לא שיש להשיב: **ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתים.** אם עשאן בהעלם אחד שהרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתים ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחרישה לעצמה: **ועל כולן אחת.** דבחדא מלאכה ביילינהו וחד לאו. ודבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד כו' לא דייינין ליה דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט. אי נמי הוי חרישה וקציר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למיכתב חד: **ת"ל לא תבערו כו'.** וחרישה וקציר לדרשה אחרינא אי כר' עקיבא דדרשי ליה בעלמא (ר"ה דף ט.) לענין תוספת שביעית אי כרבי ישמעאל (שם) לענין שבת מה חרישה רשות אף קציר רשות ללמד על קציר העומר שדומה שבת: **בכלל היתה.** דלא תעשה כל מלאכה: **להקיש אליה.** כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא כו': **ללאו.** שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה: **לחלק.** כדאמרן מה הבערה מיוחדת: **ועשה מאחת מהנה.** האמור לענין חטאות הוה ליה למכתב ועשה אחת ולישתוק אייתר ליה שארא מ"ם דמאחת וכל מינה מהנה לדרשה ודרוש הכי פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת ופעמים שהוא קרוי הנה לשון רבים: **וא"ר יוסי ברבי מנינא מ"ע דרבי יוסי.** כלומר מאי דרשי ביה דאכתי מ' דמהנה ומ' דמאחת למאי אתת: **אחת מאחת.** אחת הוה ליה למכתב ומאחת וכן נמי הנה ה"ל למכתב (הנה) [למדרש פעמים שהוא הנה] וכתב מהנה ודרוש אחת והנה בלא מ"ם הכי פעמים אחת שהוא הנה שבת [אחת] לבדו הוא ממלא ויש כאן חטאות הרבה דאחזי בחר מלאכות ופעמים הנה שהיא אחת מלאכות הרבה עשה ואינו חייב אלא אחת דבהגך תרי גווני איכא למשמע ועשה אחת וחייב הנה ואיכא למימר נמי הכי ועשה אחת הנה [דרוש הכי] לרבות שהכותב שם משמעון דאע"ג שנתכוון לעשות חיבה גדולה הואיל ושמי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן חייב והיינו מאחת מקלת המלאכה ולא כולה יביא חטאת: מהנה

ואומר ר"י דלא הוו ג' כתובים מדלא כתבינהו או כולהו בלאו אי כולהו בעשה ולהכי ילפינן מהבערה ומהשאת אייתר ליה חרש וקציר לכדדרשינן כמו"ק: **הבערה ללאו יצאת.** וא"ת [ו]והא אינטריך למיכתב לא תבערו משום קיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם לדדרשינן מינה ביכמות (דף ו:) וכנהדרין (דף לה:) דאין רגיסה דומה שבת וי"ל דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו אם לא כן ולשון מאי טעמא אינו משמע כן וגרלה לר"י דה"פ מ"ט דר' יוסי הא אינטריך קרא לשם משמעון ולאחות ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת ומפרש דמאחת שם משמעון מהנה לאחות ותולדות ומ"מ מדסמיכינהו להדדי דרשינן אחת שהיא אחת אחת ואחת: שם

אם אינו ענין למודיד דהא בתיב כו'. ואם תאמר ולימא אם אינו ענין למזיד משום דאמו בתרי קטלא קטלא ליה וי"ל דאי לאו קרא אחרינא דמייתי הוה מוקמינן ליה לאחי קרא במזיד ומות יומת דכרה תורה כלשון בני אדם אבל השתא דלא איצטריך למזיד מוקמי ליה ע"כ בשוגג ולחייב קרבן על כל מ': **יכול שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'.** תימה מ"כ מניינא דקרא דברים הדברים אלה הדברים למה לי כיון דלא אתא לחלק ויש לומר דלריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן משובות ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו חייבן מלאכות להתחייב עליהן ומיהו מממיתין דמ' מלאכות דייק שפיר דבהעלם אחד חייב על כל אחת דלא הוה צריך למניינא כיון דמני כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י דלקמן בהשוורק (דף ל:) משמע דהאי מניינא אתיא לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה"ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו משובות מלאכות דאיכא לר"י דגרס הכא כמו במכילתא דתניא התם רבי נתן אומר לא תבערו אש למה נאמר לפי שנאמר ויקהל משה שומע אני שלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחרים ובקציר וכו' והשתא אי לאו לא תבערו ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת אי אתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו דילפינן מיניה דחייב על כל אחת בפני עצמה אם כן מניינא אתא למימר דאל"ט דווקא הוא דחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב לא אם השתא מוכח שפיר בהזורק דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב ואתי נמי שפיר דאלי גירסא דקתני לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא ילאה לך יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר בלאו קרא נמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: **על** חרישה וקצירה חייב שתים. ות"ת מנא ליה דחייב שתים נימא דלא מיחייב אחרייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחרים ובקציר דמשמע תרי מילי מדלא כתב בחרים וקציר: **ועל** כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונט' משום דהוי ליה כלל ופרט ופרט בעשה וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וכיון דשביעי תשבות ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג.) דלא דייינין כשאין הכלל בלשון הפרט אבל בגבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא אשכחן בשום מקום ועוד דבמועד קטן איכא למ"ד דנין וגרלה כפי' אחרון שפי' בקונט' דלא ילפינן מהרים וקציר משום דהוי שני כתובים הבאים כאחד וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין סז:) אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך ויליהו אוב וידעוני שני כתובים הבאין כא' ואם תאמר והיכי ילף מלא תבערו כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לר"ע וכ"ת דחרים וקציר אתא לכדדרשינן ברים מו"ק (ד' ד.) מה חרים רשות כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי לשאמר ר"ש דלא הוו ג' כתובים מדלא כתבינהו אי כולהו בלאו אי כולהו בעשה ולהכי ילפינן מהבערה ומהשאת אייתר ליה חרש וקציר כלכדדרשינן כמו"ק: **הבערה ללאו יצאת.** וא"ת [ו]והא איצטריך למיכתב לא תבערו משום קיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם לדדרשינן מינה ביכמות (דף ו:) וכנהדרין (דף לה:) דאין רגיסה דומה שבת וי"ל דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו ומשום דדרשינן בגימטריא ל"ה, ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו, ודברים תרי דהי ל"ה, והוסיף ה' בהדברים למדנו סמנו עוד אחת, הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן בלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא [1]מחלליה מות יומת התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב [2]כל העושה (ו) מלאכה יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר [3]לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר [4]ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה (ז)דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל [5]בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר (ח)על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת (ט)דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר (י)לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי (יא)דתניא רבי יוסי אומר (יב)ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם

שנאמר בלאו קרא נמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: **על** חרישה וקצירה חייב שתים. וא"ת מנא ליה דחייב שתים נימא דלא מיחייב אחרייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחרים ובקציר דמשמע תרי מילי מדלא כתב בחרים וקציר: **ועל** כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונט' משום דהוי ליה כלל ופרט ופרט בעשה וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וכיון דשביעי תשבות ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג.) דלא דייינין כשאין הכלל בלשון הפרט אבל בגבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא אשכחן בשום מקום ועוד דבמועד קטן איכא למ"ד דנין וגרלה כפי' אחרון שפי' בקונט' דלא ילפינן מהרים וקציר משום דהוי שני כתובים הבאים כאחד וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין סז:) אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך ויליהו אוב וידעוני שני כתובים הבאין כא' ואם תאמר והיכי ילף מלא תבערו כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לר"ע וכ"ת דחרים וקציר אתא לכדדרשינן ברים מו"ק (ד' ד.) מה חרים רשות כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי לשאמר ר"ש דלא הוו ג' כתובים מדלא כתבינהו אי כולהו בלאו אי כולהו בעשה ולהכי ילפינן מהבערה ומהשאת אייתר ליה חרש וקציר כלכדדרשינן כמו"ק: **הבערה ללאו יצאת.** וא"ת [ו]והא איצטריך למיכתב לא תבערו משום קיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם לדדרשינן מינה ביכמות (דף ו:) וכנהדרין (דף לה:) דאין רגיסה דומה שבת וי"ל דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו ומשום דדרשינן בגימטריא ל"ה, ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו, ודברים תרי דהי ל"ה, והוסיף ה' בהדברים למדנו סמנו עוד אחת, הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי

מדכתיב רעשה מאחת מהנה, דדרש ועשה מאחת, פעמים שהוא חייב אחת על כולן וזהו היודע עיקר שבת מהנה, פעמים שחייב על כל אחת ואחת.

מסורת הש"ס

(ו) נקמן לז: וסי"ב, ב) מכילתא פרשת ויקהל, ג) יומות ו: לג: מעהדרין לה: ודף סב. [כריתות כ:], ד) [פסחים ה:], ה) לקמן קנ: סנהדרין סב. [כריתות ג.], ו) [שמות כב], ז) שבייתו הנה ומ"ם יתירה לדרוש כיה ני דס"ל אמ"ל אלא דס"ל כא לפרש לשון הספוק ופשט אחת הנה ומפ' כמ"ש רש"י לפניו ופרין לקמן קנ: משמע גם כן כמ"ש לפניו, ח) [הן קושיא מני קלי גם למ"ד הבערה לחלק יצאת ועי' תוס' יומות ו: ד"ה עשמע וכו' וכנהדרין לה: ד"ה מוסבות וכו' מבאלר דברים הינו. ועי"ש תוס' לעיל כ. ד"ה למעני אתוספות לקמן קו. ד"ה מה לי יתוס' מנחות נה: ד"ה אם קן).

הגהות הב"ח

(א) נב' כל הנעשה בו מלאכה:

מוסף רש"י

הבערה ללאו יצאת. שהיה בכלל לא תעשה כל מלאכה, חוץ הוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה, לימר לך שחייב בחתאת ב"ד כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו (סנהדרין ה. וכעי"ז יבמות ו. וסנהדרין לה. ועפ"ז סב.). לחלק יצאת. שלא תאמר הבערה מרובה אי אפשר אלא בשבת אינו חייב אלא אחת, דאם חד לאו איכא בהולהו וחד כרת, לפיכך פרט בה בפני עצמה להקים אלא מה היא מיוחדת ותיחיבן עליה לעצמה (סנהדרין שם ושם וכעי"ז מנהדרין שם ושם) אי: אלא אתחר אינו חייב סקילה כל שאינו שבת בכל מלאכות, לכן יצאת הבערה מן הכלל לחלק, מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה וכו' (יבמות שם). ועשה מאחת מהנה. הוה ליה למכתב ועשה אחת מהנה, אי נמי ועשה מהנה, אי נמי ועשה אחת ולישתוק, מדכתיבינהו הכי ש"מ למדרש כל חד אחד בתרתי לחיבו בא אחת ועל מאחת, כלומר מקלת העבירה, על הנה ועל מהנה, כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות, ולמיתרעיהו נמי כי הדדי הכי מדסמיכי להדדי (סנהדרין סב.). אחת שהיא הנה. כלומר פעמים שהוא חייב על מלוה אחת משלוח הרגה, והנה שהיא אחת. פעמים שחייב אינו אלא אחת על מלוה הרגה, ומכי משמע, מאחת מחייב הנה, מהנה מחייב אחת, מדכתיב מ' יתירה (שם) ולתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו, ועשה עבירה אחת והיא לו הנה, חייב חטאות הרבה, אי נמי ועשה אחת, עשייתו חשוב לי כאחת ואע"פ שהוא הרבה, משמע שהרבה עבירות עשה, והיינו הנה שהיא אחת, הלכך תרוייהו דרש ביה, פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן, דמפרש לקמיה (לקמן קנ.). אחת משעון מאחת שם משמעון. אחת דעשה עבירה שלימה, שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו מיני, מאחת על מקלתו נמי מחייב, כגון שנתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אחת אחרת אלא שתי אותיות, לא מחייב אלא כאן מלאכה בשום מקום (סנהדרין סב.).

תורה אור השלם

1 ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה:
שמות לא יד

2 ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליי כל העשה בו מלאכה יומת:
שמות לה ב

3 לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת:
שמות לה ג

4 ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יי לעשות אתם:
שמות לה א

5 ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחרש ובקציר תשבת:
שמות לד כא

6 דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות יי אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה:
ויקרא ד ב

רבינו חננאל

ואקשינן מאי שנא בהיודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת, ובידוע שהיא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופריק רב חסדא כאן מידיעת שבתות הוא פורש כו', פי' היודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת הוא, כיון שאמרו לו היום שבת היא, מיד פורש, נמצאת שגגתו על השבת, לפיכך אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת. אבל היודע שהיא שבת ושגג ועשה מלאכות הרבה, וכיון שאומרים לו הלא מלאכה היא זו מיד פורש, נמצאת שגגתו על המלאכות, לפיכך חייב על כל מלאכה ומלאכה. ודחה רב נחמן ואמר כלום פורש מן השבת אלא משום מלאכות כו', אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי, אשגגה הוא, השתא כיון דכי אמרו ליה שבת הוא היום מיד פורש מכל מלאכה נמצאת בידו שגגה אחת שהיא שגגת שבת, לפיכך אינו חייב אלא אחת השגת אחת. אבל המזיד בשבת ושגג במלאכות אם מודיעין לו שהיא מלאכה פורש מפנה ועושה מלאכה אחרת, ועוד מודיעין אותו ופורש מפנה ומתעסק באחרת. הילכך כיון שצריך להודיע על כל מלאכה ומלאכה נמצאו שגגותיו מרובים, לפיכך חייב כנגד שגגותיו. הענושה מלאכות הרבה בשבת אחת בשגגה, מגלן דחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופשטו שמואל מדכתיב כל העושה בו מלאכה יומת דילפינן מינה קטלא למזיד, וכתיב קרא אחרינא מחלליה מות יומת דלא צריך ליה לקטלא דהא ילפינן ליה, פשטנא לשונן, וכתיב מות יומת מיתות הרבה נמצאו בחילול שבת אחת מיתות הרבה ומאי ניהו חטאות, והכי קאמר יומת בממון, כלומר יתן חטאות הרבה. ור' נתן פשט ליה מלא תבערו אש, הבערה בכלל היתה למה יצאת, לחלק ולומר כשם שחייבין על ההבערה בפני עצמה כך חייבין בכל אחת ואחת בפני עצמה. אחר שפירש בחרש ובקציר שביתה, וכתב רחמנא אלה הדברים מדהוה לכתוב ויאמר אליהם הדברים אשר צוה ה' לעשות, וכתב והוסיף אלה הדברים, אלה בגימטריא ל"ה, ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו, ודברים תרי דהי ל"ה, והוסיף ה' בהדברים למדנו סמנו עוד אחת, הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com